

ENERGI UNDERVISNINGS- MATERIALE

Udarbejdet af Ulla Lindbæk Strøm, gymnasieformidler på Energimuseet for Parkteatret - Frederikssund Kommunes egnsteater, 2025

PARKteatret
FREDERIKSSUND KOMMUNES
EGNSTEATER

ENERGIMUSEET ⚡

INDHOLD

VEJLEDNING		S.02
OPG.1	Ønskes et plutoniumsamfund eller et solsamfund?	S.03
OPG.2	Generationsdialog - Hvordan oplevede danskerne tiden med atomkraft-marcher? Delopgave - generationsdialog Delopgave - efterbehandling af generationsdialog	S.07
OPG.3	Hvor skulle atomkraftværkerne placeres?	S.08
OPG.4	Er der fokus på kommende generationer ved atomkraft-marcherne?	S.09
OPG.5	Følte danskerne, at atomkraft var en sikker teknologi i 1970'erne?	S.12
OPG.6	Hvad er damernes holdning til atomkraft?	S.15

VEJLEDNING

ATOMKRAFT - JA ELLER NEJ TAK?

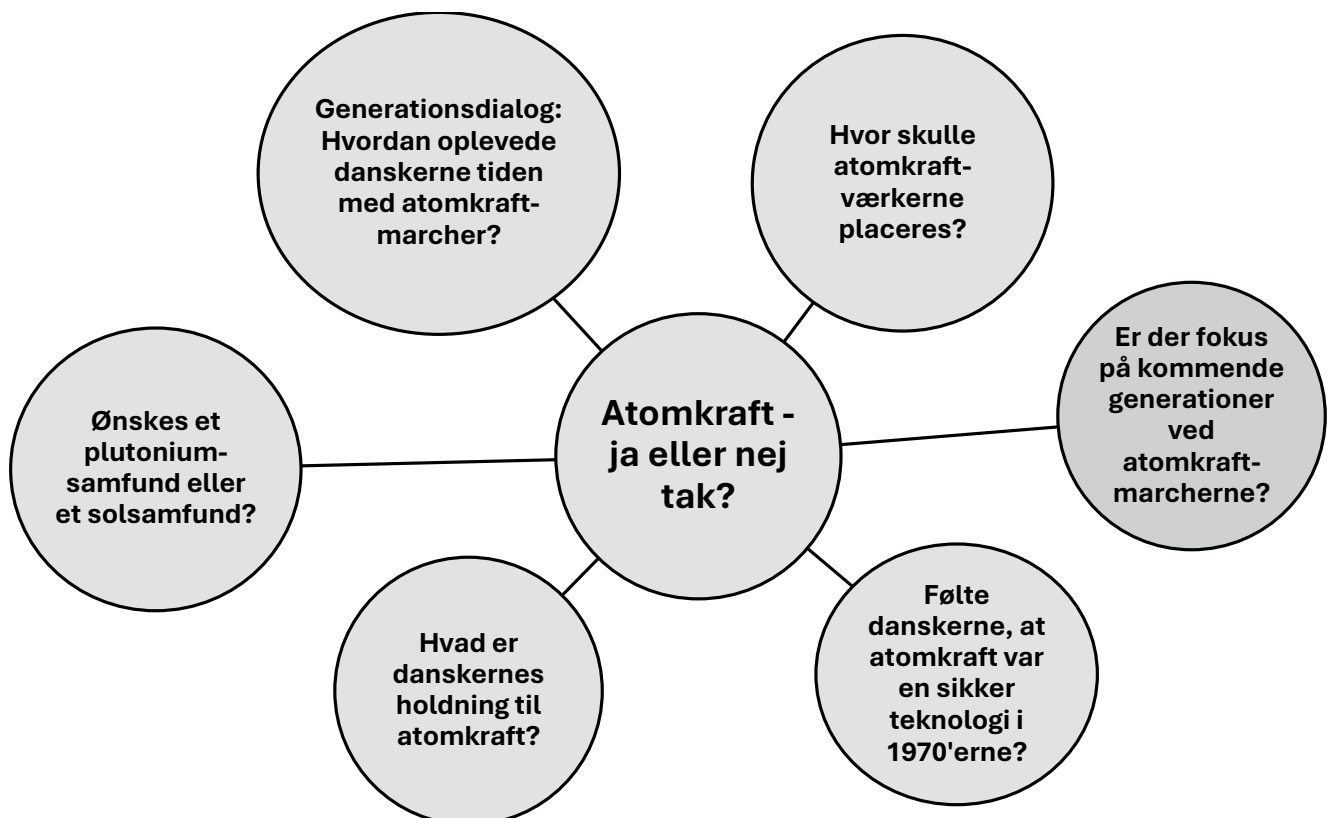
Dette undervisningsmateriale er udarbejdet af Ulla Lindbæk Strøm, gymnasieformidler på Energi-museet, på foranledning af henvendelse fra Parkteatret - Frederikssund Kommunes Egnsteater, der i 2025 og 2026 turnéer med teaterstykket ENERGI.

Undervisningsmaterialet er udarbejdet med udgangspunkt i geodetektiv-modellen. Geodetek-tiv-modellen er en didaktisk model, der sætter en samfundsrelevant problemstilling i midten, hvorefter der i undervisningen kan arbejdes med at analysere problemstillingen fra forskellige vinkler, som i undervisningsmodellen udgør delproblemstillinger.

I dette undervisningsmateriale har Energi-museet udarbejdet undervisningsmaterialer, der kan anvendes i forbindelse med undervisning om atomkraft. Energi-museet er Danmarks kulturhistoriske museum for energi og den grønne omstilling. Dette undervisningsmateriale har til hensigt at inddrage kulturhistoriske aspekter til undervisning i atomkraft.

Det er muligt at arbejde med delproblemstillingerne i den rækkefølge, som den enkelte underviser ønsker det – og det er muligt at arbejde med få eller mange af delproblemstillingerne. Lige som det naturligvis er muligt for den enkelte lærer at tilføje yderligere delproblemstillinger.

I dette undervisningsmateriale er ”Atomkraft – ja eller nej tak?” den samfundsrelevante problemstilling. For at belyse denne overordnede problemstilling er der udarbejdet 6 delproblemstillinger, der indeholder materiale og arbejdsspørgsmål

OPGAVER

XXXXX

Opg.1: Ønskes et plutoniumsamfund eller et solsamfund?

For at besvare dette spørgsmål skal du læse en tale. Det var professor Niels I. Meyer, der var ingeniør, forsker, samfundsdebattør og prorektor ved DTU, som holdt talen i forbindelse med en atomkraftmarch med deltagelse af **xxxx**

Atomkraftmarchen i dag er en god anledning til at slå fast, at det er os selv, der bestemmer hvordan energiområdet skal udvikle sig herhjemme.

Vi bestemmer selv, om vi fortsat vil være næsten 100% afhængige af udlandet. Så skal vi bare sælge vores naturgas til afbrænding i Tyskland og indføre atomkraft, hvor udlandet kan bestemme, hvor meget uran vi må få.

Men der er så sandelig også en anden mulighed og det er, at vi bestemmer os til, så hurtigt som muligt, at gøre os så uafhængige som muligt på energiområdet. At vi gør det til en storstilet national opgave at spare på energien og udnytte den effektivt og teknisk fornuftigt - samtidig med at vi indfører de vedvarende energikilder, sol, vind og biogas så hurtigt som muligt.

Man behøver ikke at være miljøflipper eller barfodsgænger - som energirådsformanden så charmerende har udtrykt det - for at gå ind for disse tanker. Tværtimod kan man gøre det ud fra rent snusfornuftige overvejelser, hvor man tager udgangspunkt i vores katastrofale store arbejdsløshed og lammede store udlandsgæld. De eneste aktiviteter som på en gang kan gavne både beskæftigelsen og valutabalancen er netop energibesparende foranstaltninger og vedvarende energikilder.

Derfor er det også rystende at regeringens og embedsmændenes officielle energiplan stadig ikke har fået øjnene op for disse muligheder, men helt fantasiløst forestiller sig, at vi f.eks. skal regne med et stærkt stigende elektricitetsforbrug - og derfor må satse på en kraftig udvidelse af elværkerne i form af A-kraftværker.

Det er også typisk at planerne stopper i 1995 - lige på det tidspunkt, hvor man kan regne med, at der begynder at blive mangel på olie og naturgas. I perioden efter 1995 skal man for alvor begynde at erstatte olie og naturgas med meget andet, men hvordan tænker man sig at få en blød landing for dette uhyre vigtige energiskifte, når man ikke engang ved, hvor man skal lande?

Det allervigtigste for en energiplan i dag må være at overveje hvilket energisystem vi skal stille imod i begyndelsen af næste århundrede. Det får nemlig afgørende betydning for vore handlinger i de næste 10 år.

Nu er det valg man skal gøre i virkeligheden temmelig overskueligt, idet der kun er to hovedmuligheder:

1) Energisystemer baseret på uran og plutonium i form af formeringsreaktorer, også kaldet bredere - altså det man kalder plutoniumsamfundet. Eller

2) Energisystemer baseret på vedvarende energikilder eller det man kalder solsamfundet.

I begge tilfælde vil man nok også bruge en hel del kul, især til at lave drivmidler til vores biler.

Så er der nogen, der siger, at vi skal have det hele. Både A-kraft og kul og sol og vind og hele molevitten. Det er sjovt nok næsten altid A-krafttilhængerne, der siger, at vi skal have det hele og det er ved nærmere eftertanke ikke så mærkeligt, for det de mener er, at vi skal have en masse A-kraft og så kan der da også blive plads til nogle vindmøller og solfangere her og der, men de er jo alt for uøkonomiske, så de vedvarende energikilder kan kun supplere lidt - det er det man på teknokrati-dansk kalder marginale energikilder.

Overfor denne taktiske metode fra A-krafttilhængerne er det afgørende at slå fast, at A-kraft og vedvarende energisystemer passer elendigt sammen. A-kraft kræver store centraliserede produktionsenheder og et forbrugssystem, som i meget høj grad er baseret på elektricitet.

Vedvarende energisystemer peger lige i den modsatte retning: de er særlig egnede til små, decentrale produktionsenheder, hvor man kun anvender elektricitet til de formål hvor det virkelig er nødvendigt. F.eks. ville man totalt forbyde boligopvarmning ved el.

De to systemer passer som hund og kat til hinanden og får man først indført de meget investeringstunge A-kraftværker skal man nok finde mange gode undskyldninger for at nøjes med en symbolsk indsats over for de vedvarende energikilder.

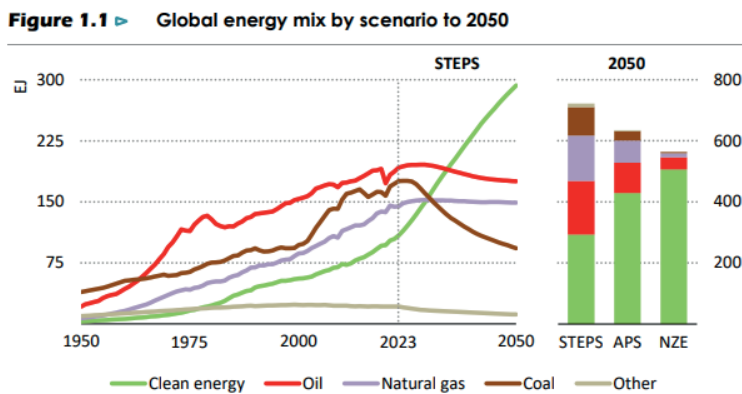
På Danmarks Tekniske Højskole arbejder vi i øjeblikket med nogle energianalyser, som viser, at det er fuldt ud muligt at bevare den komfort og service vi har i øjeblikket med et langt lavere energiforbrug. Det er således helt realistisk ved hjælp af kendt teknologi og rimelige økonomiske investeringer at halvere vores energiforbrug i løbet af de næste 50 år. I stedet for regner regeringen med, at der skal ske en jævn stigning. I løbet af de kommende måneder vil vi udsende en serie rapporter, som detaljeret beskriver mulighederne for energibesparelser og for at anvende vedvarende energikilder. Vi håber, at det kan lægge yderligere pres på politikerne.

Energi er ikke et mål i sig selv. Energi er et middel til at opfylde menneskelige behov - og muliggøre menneskelige aktiviteter.

(Uddrag af Niels I. Meyers tale, Riisvang Stadion, 27.08.78)

Arbejdsspørgsmål

- 1.) Analysér talen ved hjælp af en analysemodel. Brug den model som du kender fra din undervisning.
- 2.) Undersøg, hvorvidt der blev mangel på olie og naturgas omkring år 1995, som prognoserne

STEPS, a scenario based on current policy settings, sees clean energy poised for huge growth, while coal, oil and natural gas each reach a peak by 2030 and then start to decline

Notes: EJ = exajoules; STEPS = Stated Policies Scenario; APS = Announced Pledges Scenario; NZE = Net Zero Emissions by 2050 Scenario. Oil, coal and natural gas refer to unabated uses as well as non-energy use. Clean energy includes renewables, modern bioenergy, nuclear, abated fossil fuels, low-emissions hydrogen and hydrogen-based fuels. Other includes traditional use of biomass and non-renewable waste.

International Energy Agency | World Energy Outlook 2024

Historiker, journalist, forfatter og politiker Sven Skovmand holdt ved samme demonstration en tale:

Når man taler med folk om atomkraft, går de som regel ud fra at atomkraft vil være billigere end andre energikilder. De regner også med at den vil give os større uafhængighed på det energimæssige område. Disse fordele vejer folk så op med de sikkerhedsmæssige problemer: om der er fare for atomkraftværkernes omgivelser, om der er risiko for terrorisme, om det radioaktive affald kan opbevares osv. Og da forskerne på Risø jævnlig fortæller at denne risiko intet betyder - ja, så er der måske ikke noget mærkeligt i, at i hvert fald mange politikere kommer til det resultat at vi skal have atomkraft.

Fordi de økonomiske fordele er noget håndgribeligt og umiddelbart, mens risikoen nærmest er et trosspørgsmål. Og så kan man jo vælge at tro på dem, der siger, at det hele nærmest er uden problemer.

Lad det være sagt straks, at jeg ikke kan dele den holdning. Jeg mener, at de sikkerhedsmæssige problemer indtil videre er så store, at det vil nærmest sig det forbryderiske at indføre atomkraft. Lige meget hvor store de økonomiske og politiske fordele end måtte være.

Men disse fordele eksisterer bare slet ikke. Selv om det skulle lykkes at løse de sikkerhedsmæssige problemer og finde ud af at opbevare det radioaktive affald, vil det ud fra rent snusfornuftige, forretningsmæssige grunde være tåbeligt at bygge atomkraftværker. Fordi det er en myte at atomkraften er billigere end andre energiformer. Fordi det er en myte at den gør os mindre afhængig af andre lande.

(Uddrag af Sven Skovmands tale, Riisvang Stadion, 27.08.78)

(Arbejdsspørgsmål fortsat)

3.) Vurdér hvorvidt det er samme fordele og ulemper, der var for atomkraft i 1970'erne som i dag, f.eks. store værker kontra små værker.

4.) Diskutér alternativet til atomkraft. Power-to-X med lagring af energi fra grønne energikilder. Er der fordele og ulemper ved at bo tæt på power-to-X-anlæg?

Opg.2: Generationsdialog - Hvordan oplevede danskerne tiden med atomkraft-marcher?

Opgave - generationsdialog

Opsøg en eller flere af dine bedste- eller oldeforældre eller en anden person fra deres generationer og indgå i en dialog om, hvad de husker fra tiden med atomkraftdemonstrationer.

Lav inden samtalen en interviewguide med spørgsmål, som du gerne vil omkring i jeres dialog. Husk at bede om uddybninger af spørgsmålene og være nysgerrig på de fortællinger, som dukker op. Du kan altid vende tilbage til din interviewguide igen.

Har du tidligere arbejdet med interviews i din undervisning, så inddrag din viden og eventuelle modeller derfra i din forberedelse.

Eksempler på spørgsmål i en interviewguide:

- ? Kan du fortælle om, hvordan du oplevede/husker energikrisen i 1970'erne?
- ? Hvordan boede I dengang?
- ? Ændrede energikrisen jeres adfærd og måder at gøre ting?
- ? Hvad husker du om tiden med atomkraftdemonstrationer?
- ? Kan du fortælle om, hvordan du oplevede atomkraftdemonstrationerne?
- ? Deltog du i atomkraftdemonstrationerne? Hvis ja, hvorfor? Hvis nej, hvorfor ikke?
- ? Hvilke planer om atomkraftværker var der tæt på, hvor du boede i 1970'erne?

Spørgsmålene skal gerne være åbne og ikke ledende. Ønsker du yderligere uddybning af spørgsmålene kan et hvorfor være nok, eller du kan vende tilbage og bede om uddybning af et specifikt udsagn.

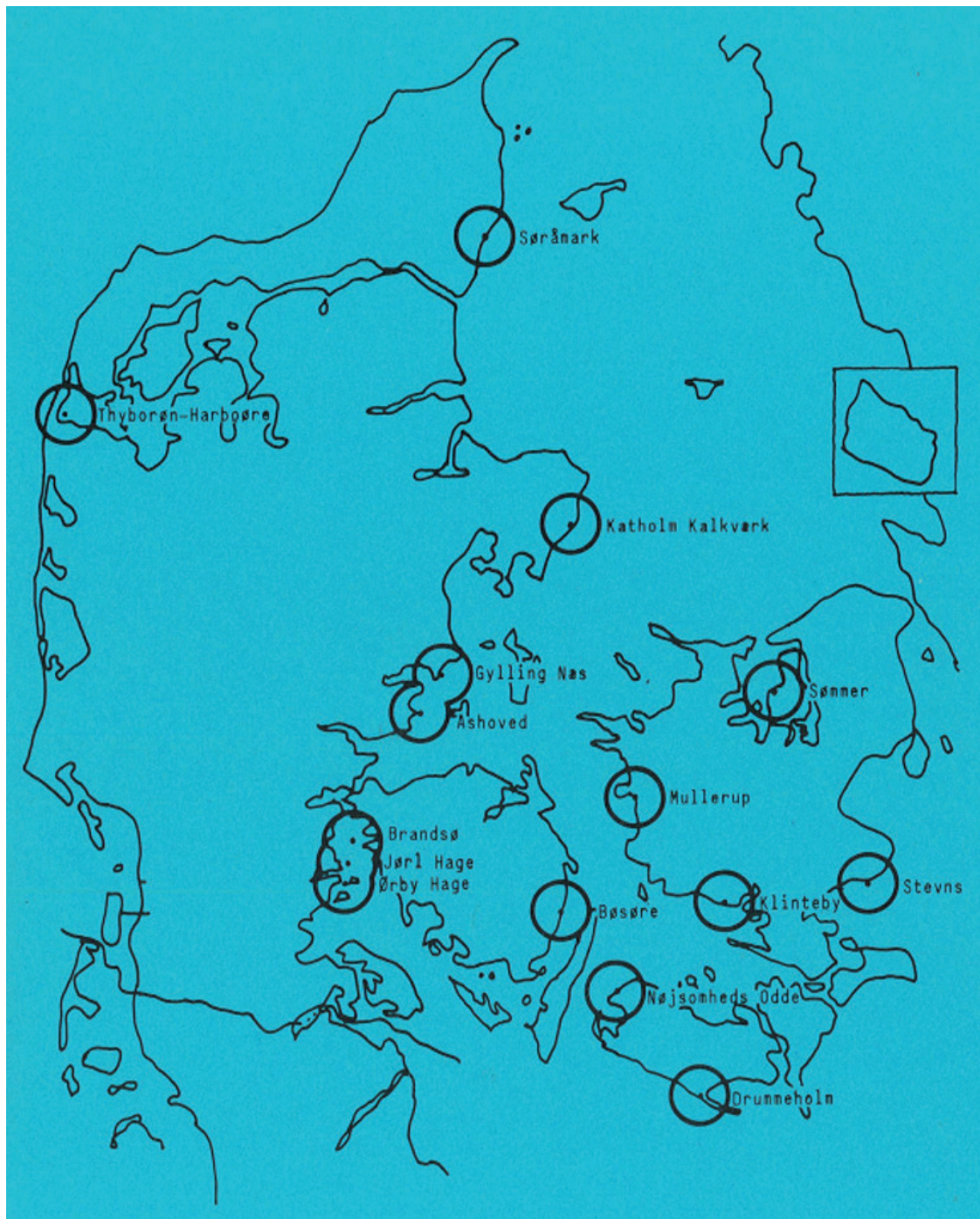
Medbring helst din interviewguide på print, så der ikke er en skærm mellem deltagerne i dialogen. Skriv noter i form af stikord undervejs i jeres samtale.

Opgave - efterbehandling af generationsdialog

Skiv en artikel eller et læserbrev om atomkraft, hvor du inddrager noget af den viden som din dialog med personer fra en ældre generation inddrages.

Opg.3: Hvor skulle atomkraftværkerne placeres?

Her er et kort over mulige placeringer for atomkraftværker i Danmark:

Figur 2 Kilde:

Arbejdsspørgsmål

- 1.) Redegør for hvorfor atomkraftværker placeres ved vand.
- 2.) Undersøg hvor tæt på et atomkraftværk du ville bo, hvis der var opført et atomkraftværk det sted, der er tættest på, hvor du bor.
- 3.) Undersøg ved søgning på nettet om du ved besøg i udlandet har opholdt dig tæt være atomkraftværker.
- 4.) Diskutér hvor vidt I tænker over hvilke energikilder, der forsyner jer med elektricitet i jeres dagligdag.

Opg.4: Er der fokus på kommende generationer ved atomkraft-marcherne?

Flere talere ved atomkraftdemonstrationer i 1970'erne har et generationsfokus. Her er udvalgt to taler. Den første af forfatter og journalist Else Lidegård:

Da min 80-årige mor i 1972 skulle stemme for eller imod EF, besluttede hun at forære sin stemme til min 19-årige søn, som jo ikke havde stemmeret. Hun stemte, hvor han ville have stemt, selvom det egentlig gik imod hendes eget ønske. For, som hun sagde: beslutningen ville i så langt højere grad komme til at angå ham end hende.

Jeg har taget min lille sønnesøn med idag, for jeg vil gerne tale på hans vegne og med ham som udgangspunkt.

Når man er sammen med et 6-måneders barn, er der især tre ting, der slår en som helt karakteristiske for barnet: Det er energi, tillidsfuldhed og glæde.

Det er en umådelig energi et menneske kommer til verden med, og som jo gør, at et voksent menneske er dødtræt, hvis det har tilbragt en hel dag sammen med et barn. Energi synes at være en helt fundamental menneskelig egen-skab, som ganske vist svækkes eller måske bliver brugt op i løbet af et helt menneskeliv, men som jeg tror man undervejs i livet har et ligeså stærkt behov for at udnytte og bruge som de andre drifter vi er født med.

I det samfund vi har indrettet for os selv og vore børn er der mindre og mindre brug for vores egen energi, så snart vi kommer ud over den spæde barnealder - grellest viser det sig idag i den forfærdeligt store ungdomsarbejdsløshed. hvor store dele af en hel generation pludselig oplever, at der ikke er brug for deres kræfter, deres evner, deres energi. Når energien ikke kan få naturligt udløb finder den andre kanaler, undertiden destruktive og ender i aggression, selvødelæggelse, hærværk, vold.

Vi kalder det, at udviklingen er løbet løbsk. Men som en svensk biskop engang udtrykte det: Uviklingen är ingen ödesmakt, udviklingen er vi. Udviklingen er ikke en skæb-nemagt, udviklingen, det er os selv. Det er os, der er ansvarlige, os med stemmeretten og den demokratiske mulighed for at styre vore politikere. At indføre atomkraft vil være et kæmpeskridt videre i den samme løbske gale retning. Det vil ikke alene blive sværere og sværere at finde en rimelig anvendelse for al denne kunstige energi i vore hysterisk overudviklede lande, vi risikerer også at ødelægge vore efterkommeres mulighed for at skifte retning, enten fordi farten har fået sådanne dimensioner, at bremsemulighederne er væk, eller fordi løbet simpelt-hen er kørt.

Den anden ting, der præger mit barnebarn er den fuldstæn-dige betingelsesløse tillidsfuldhed. Han tror, at menne-sker vil ham det godt, at verden er god. Det ville den måske også være, hvis den, som hans liv i øjeblikket, hvilede på tillid. Men vores samfund er som bekendt i høj grad bygget på mistillid, hvor alle er på vagt mod alle.

At indføre atomkraft vil føre os endnu længere ud i mis-tillidsforanstaltninger. Der vil blive endnu flere ste-der vi skal bevogte og som vil frembyde farer for menne-sker, hvor mennesker ikke frit kan færdes. Der vil blive endnu mere grund til at være på vagt overfor hinanden, for kunstig energi kan også bruges til at udnytte og ud-bytte andre mennesker, og vi har jo slet ikke løst de problemer industrialiseringen allerede har ført med sig.

En mangedobling af den kunstige energi vil kunne føre til endnu større ulighed, endnu større utilfredshed, endnu større ulykke.

Mit barnebarn er det gladeste menneske jeg kender. Jeg talte engang med to kinesere, der havde boet i Danmark et par år og spurgte dem, hvad der for dem var den mest iøjnefaldende forskel på Danmark og Kina. De tænkte sig om et øjeblik, så svarede de: Vi er glade for tilværelsen. Underforstået: det er I ikke. - Men det er altså ikke fordi vi ikke har evnen til glæde - den er vi født med. Jeg synes det vigtigste for os voksne mennesker overhovedet må være at forsøge at give vore efterkommere mulighed for at bevare evnen til at glæde lidt bedre end vi selv har gjort. Men at indføre atomkraft vil være at binde dem til en teknik og et livsmønster, hvor det vil blive endnu vanskeligere at få lov til at bruge sin energi, sin tillidsfuldhed, sin glæde.

(Else Lidegårds tale, Avedøre, 27.08.78)

Den anden tale af professor i arbejdspsykologi Eggert Petersen.

Jeg byder den jyske atommarch velkommen til Aarhus! Det er i år 20 år siden den første engelske atommarch satte fart i kampagnen imod atombomben. Og det er 17 år siden tusindvis af unge herhjemme vandrede fra Holbæk til København, i protest imod atomvåbnene. Kampagnen imod atombomben nåede sit mål - herhjemme. Den socialdemokratiske regering fastlagde dansk atompolitik derhen, at der ikke måtte stationeres atomvåben på dansk jord i fredstid. Og denne politik er opretholdt siden. Så det kunne nytte. Det kan også nytte at protestere imod atomkraften. De tusinders march fra Gyllingnæs til Århus og fra Stevns til København er et udtryk for, hvor stærk kampagnen imod atomkraften er blevet. Det er en folkelig appel til det danske samfund om at besinde sig i tide - så vi vælger den rigtige energikilde, det rigtige fremtidssamfund: solsamfundet. Og dagens atommarch er et magtfuldt folkeligt nej til den atomkraft, som rummer få fordele; som har iboende truende farer, og som vil forme det danske samfund over en læst, der intet har med livskvalitet at gøre. Thi angst for atomulykken og dårlig samvittighed over at testamentere uløste problemer til vore efterkommere i tusinde år, er intet godt grundlag for livskvalitet. Og en energiform, der vil splitte den danske befolkning i to næsten lige store dele er intet akseptabelt demokratisk valg. Når der findes alternativer.

.....

En "vente-og-se"-politik er i virkeligheden en demokratisk fornuftig politik. Thi det er ikke yderligere splitelse, det danske samfund har brug for i en tid, hvor krisen hærger og i hundredtusindvis må bære arbejdsløshedens byrder. Men en "vente-og-se"-politik er også en fornuftig politik, rent energimæssig. Næsten hver dag bringer nye opfindelser indenfor det alternative energiområde. Vi skal blot have tålmodighed en liden stund endnu, så kan vi springe atomkraften over, som den forældede energiform, den allerede nu er. For hver dag, der går uden atomkraft på dansk jord, vokser sandsynligheden for,

at vi aldrig får den. Og den sandsynlighed vil de få svært ved at modbevise, ovre på Risø. Atomteknokraterne på Risø, i Elsam og andre steder undrer sig over, at atomdiskussionen er så følelsesbetonet. Lad mig hertil først sige, at det også skyldes, at de så ofte har været så aldeles usaglige. Og vildledt, i stedet for vejledt, de danske politikere og den danske befolkning. Men vi atommodstandere har også et ansvar for, at "sagen" er blevet så følelsesbetonet.

Men det er det ansvar, der udgår fra, at vi anlægger en politisk og etisk helhedsopfattelse på energispørgsmålet. Thi det drejer sig om vor fremtid og vore børns fremtid. Vi ønsker "Fremtiden i vore hænder", som de siger i Norge. Vi ønsker ikke at være afhængig af de multinationale selskabers kapitalistiske atomteknologi. For resten heller ikke af den statskapitalistiske atomteknologi i Sovjet. Vi ønsker ikke at skabe store centrale energi-centre. Som er frygtindgydende, både fordi der kan ske ulykker, men også fordi der kan ske sabotage og terror-handlinger. Og med miljøstyrelsens sidste rapport om Barsebäck og muligheden for 20.000 ofre i tilfælde af "den værst tænkelige ulykke" kan ingen - eller burde ingen atomkrafttilhænger længere benægte, at atomkraftværker er frygtindgydende, frygtskabende.

Men vi ønsker en energipolitik baseret på solen - altings livgiver. Det er ikke for ingenting, at næsten alle kulturer på eet eller andet tidspunkt har tilbedt solen. For det er solen, der driver "livets hjul", og det er igennem solen, at vi får fremtiden i vore hænder. Solenergi - med alle dens afledende former, vindenergi, bølgeenergi, bioenergi har gradientenergi, solfangere og solcelle-energi m.v. - for solenergi er nemlig den eneste energiform, som der er nok af, og som aldrig udtømmes. Fra solen modtager jorden 173.000 terrawatt - men den samlede globale natur, biosfæren, udnytter kun 130 terrawatt til fotosyntesen. Så solenergi er også den eneste energiform, der ikke forøger jordens entropi, eller i daglig tale forøger varmebalancen. Den "menneskeskabte" energi, og det er kul, olie, gas og atomenergi, har den egenskab, at vi med deres anvendelse sætter den globale temperatur i vejret. Det er med dem kun et tidsspørgsmål, hvornår gennemsnitstemperaturen er steget så meget, at polarisen begynder at smelte. Derfor er solenergien den eneste energiform, som menneskeheden på det lange sigt kan basere sig på. Det er den eneste energiform, der kan siges at være en moralsk god energi - thi det må fastlægges som en etisk ond handling at være med til at ødelægge menneskets eneste hjemsted i rummet. Derfor siger vi idag nej til ny ond energi, til atomkraften. Og vi siger ja til den gode og moralsk rigtige energi, solkraften. Så vort lands energipolitik må være: hver amt sit solkraftværk, hver kommune sin vindmølle, hvert hus sin solfanger!

(Uddrag af Eggert Petersens tale,
Hørhaven, 26.08.78)

Arbejdsspørgsmål

- 1.) Analysér talen ved hjælp af en analysemodel, som du kender fra din undervisning.
- 2.) Hvordan inddrager talerne kommende generationer i deres argumentation?
- 3.) Diskutér hvilken rolle menneskets forhold til naturen har for fremtidens energiforsyning.

Opg.5: Følte danskerne, at atomkraft var en sikker teknologi i 1970'erne?

Læge Bent Olesen holdt tale på Odder Stadion med deltagelse af 4-5.000 mennesker:

Kære atommarch-deltagere. Tak for opfordringen til at tale her i dag. Det har sat noget i gang, også indeni mig selv. Da jeg for 14 dage siden fik opfordringen til at tale ved starten til marchen mod Århus var min første tanke nemlig: Kunne de ikke finde en anden? Jeg bryder mig ikke om det. Jeg har ikke lyst til at rode mig ind i noget. Jeg er jo ikke medlem af byråd eller folketing og repræsenterer egentlig kun mig selv. Og bagved min modstand og mine undskyldninger lurede nok angsten for at begive mig ud i ballade. For atommarch, det er jo efter en del folks opfattelse noget med langhårede unge mennesker, der drikker øl. Deltagerne er, som en atomkrafttilhænger udtalte til Århus Stiftstidende, internationale og professionelle demonstranter, der rejser fra sted til sted og råber op.

Da jeg havde tænkt mig om, så jeg altså noget anderledes på det. Det var nok alligevel mig, sådan som jeg er, der skulle være med til at sende jer af sted. En person som mig, der egentlig ikke kan lide larm og spektakel og som tilhører den lunkne generation, der bruger for meget af alting, bruger for mange penge, olie og benzin, bruger underlige ting og sager og forresten også tid, driver rovdrift på tiden. Det var nok rigtigt at een, der har været tvivlrådig skal tale, for at kalde andre tvivlrådige ud af busken og få folk til at tage standpunkt. Ligesom under krigen, hvor altfor mange sagde: Hold mig udenfor....

For min stillingtagen er jo egentlig klar. Så længe, der ikke er fundet en acceptabel løsning på affaldsproblemet fra atomkraftværker, skal der ikke bygges atomkraftværker..... Skulle man finde en løsning på affaldsproblemet, ja så er der ulykkesrisikoen, sabotagerisikoen, forureningen af havvandet, miljøforureningen osv. at tage stilling til. Disse ting kunne man måske diskutere til den tid; men aldrig affaldsproblemet. Jeg vil ikke efterlade lossepladser til mine børnebørn og oldebørn på ubestemt tid. Jamen, affaldsproblemet. Det er specialisterne jo lige ved at have løst, siger man. Det står jo i aviserne, og selv TV-avisen havde i lørdags et interview med en klog mand - ganske vist fra Elsam - som viste tegninger af en salthorst ved Viborg og sagde, at en anbringelse af atomaffald her er næsten helt sikker, og om et år vil man nok kunne sige, at den er helt sikker. Hvorfor kommer I så med rapporten allerede nu og ikke om et år, spurgte TV-intervieweren. Jo, for der er regeringsforhandlinger på Marienborg nu, og energidebat ude omkring i landet, svarede manden, som nu i mine øjne er reduceret til PR-mand for Elsam. Bedre blev det ikke, da en statsgeolog i samme udsendelse erklærede, at 10 års undersøgelser og derefter 10 års prøveopbevaring af atomaffald er nødvendig, før en sikkerheds erklæring kan afgives. Nå, atomkraft-tilhængerne vil sikkert sige, at

statsgeologen og alle andre statsgeologer er atomkraftmodstandere, men hvor er så den troværdige specialist?

Stillet overfor dette spørgsmål må man selv prøve at læse mellem linjerne. Man læser f.eks. i søndags i Århus Stiftstidende, at Østrig, Vesttyskland og Frankrig er ved at falde over hinanden med gode tilbud til Sadat for at få lov til at anbringe deres atomaffald i ørkenen i Egypten, og så undres man. Har vi da ikke hørt, at saltminerne i Tyskland er sikre? Hvorfor så denne iver? Og hvad vil Egypten bruge den krudtønde til, som de der får foræret? Og hvad med vores egen lille salthorst deroppe ved Viborg, duer den alligevel ikke? Der er noget, der ikke stemmer.....

Forfatteren Johannes Smith har skrevet et digt, som Ebbe Rode har læst op ved flere lejligheder. Det handler om en lille pige, der bor på 4. sal. Hun står og holder sin kattekillung ud over altanen og kalder på sin mor. "Mor, mor, se, hvad mis tør." Og så giver hun slip, og killungen falder ned. Johs. Smith slutter sit digt med at spørge: Hvor meget af det mod, som statsmænd og politikere viser, når de erklærer krig og træffer store beslutninger, er egentlig deres eget? "Mor, mor, se, hvad mis tør..." Jeg vil rette spørgsmålet til atomkrafttilhængerne: Hvor meget af det mod I udviser, er egentlig jeres eget, og hvor meget mod er jeres børnebørns og oldebørns?

Da atomkraft-projektet på Gyllingnæs første gang blev ført frem, sagde den tidligere borgmester i Odder de nu berømte ord: Toget er kørt. Jeg vil svare: Toget er ikke kørt. Tværtimod marcherer protesttogene i dag gennem Danmark.

Organisationen til oplysning om atomkraft har sat fart i den brede, folkelige interesse for atomkraftspørgsmål. Det er sket, synes jeg, gennem en besindig og inspirerende oplysningskampagne og med deltagelse fra mange politiske partier, også langt ind i Socialdemokratiets og Venstres rækker. Atommarch er een af de muligheder, organisationen har for at vise, at sideløbende med modstanden mod atomkraft går medansvaret for nedsættelse af energiforbruget og opdyrkelsen af de alternative energiformer. Gennem den rolige og værdige, men også festlige afvikling, disse marcher hidtil har haft og efter alt at dømmes også fremover får, ligger en dyb og stærk appel til vore ledere og en manifestation af den folkelige vilje, som man ikke kan sidde overhørig.

Humoristen Jesper Klein har fattet det, når han siger: Atomkraftværker, dem bygger man da ikke i København, for der bor man jo... Selvom vi er glade for københavnere, vil jeg foreslå, at vi sender dem en hilsen derovre og retter Jesper Kleins ord til: Atomkraftværker, dem bygger man da ikke i Danmark, for der bor man jo.... God march.

(Bent Olesens tale, Odder, 26.08.78)

De siger, at når vi kan leve med 1000 dødsfald i trafikken om året, må vi også kunne bære risikoen for 20.000 kræftdødsfald fra Barsebäck på 20 år.

De siger, at risikoen for den store katastrofe er lige så lille som chancen for 3 seksere i ét terningkast.

De siger, at vi bruger følelsesladede argumenter mod A-kraft.

Ja, men vi har ikke indført bilismen. Ingen kom med klare konsekvensberegninger i hånden og spurgte folket, om det ville bære omkostningerne. Hvis de milliarder, der i løbet af en generation er investeret i bilismen, var blevet investeret i kollektiv trafik, ville ingen i dag have brug for privatbiler, og vi skulle ikke leve med 1000 dødsfald om året. Nu fanger bordet, og de bruger den ene fejltagelse, den ene mangel på planlægning og fornuft til at begrunde den næste med.

Vi er ikke blevet spurgt, da de store kommuner, de store skoler, og de store hospitaler afløste de små. Vi blev ikke spurgt, da storcentrene afløste de små butikker. Vi blev ikke spurgt, om Katttegat skulle tømmes for fisk, for at fisken kunne bruges til kyllingefoder. Vi er ikke blevet spurgt om burhønsene og penicillinsvinene. Og nu kan den ene form for dyrplageri begrunde den næste.

Arbejdsmiljøerne er heller ikke udviklet af folket. For så havde vi ikke nedslidningen, førtidspensioneringerne og de bortrationaliserede lo-tusinder. Så havde vi heller ikke resten af befolkningen anbragt i job, der er så rent tekniske i indhold, at man skal lade det halve menneske blive hjemme, når man går på arbejde.

Der er tale om et økonomisk vækstvanvid, som unddrager sig fornuftige overvejelser, og som æder sit eget overskud op for at holde sig selv i gang. Det bliver nemlig mere og mere tydeligt, at skaderne på mennesker, dyr og natur er så omfattende, at omkostningerne ved at afbøde de værste følger overstiger profitten.

Det er i denne situation og på denne baggrund, at de siger til os: Når I nu er en nation af trafikmordere, dyrplagerer, menneskemishandlere og er så vant til at begå voldtægt mod naturen, hvorfor i alverden vil I så ikke have atomkraftværker? Når I har vænnet jer til at leve i et samfund, hvor følelserne skal undertrykkes, hvorfor viser I så pludselig følelser? Når I har siddet stille og funderet over så mange andre store enheder, I ikke kan overskue, hvorfor rejser I jer så og marcherer nu? Når I har betalt til så mange andre tåbeligheder, hvorfor nægter I så at betale til denne? Og så beder de os om at gå hjem og rafle for at få bekræftet, at det hele går fornuftigt til.

Kronen på værket, storkapitalens og teknokraternes værk, er atomkraftværket. Men vi vil ikke styres af de få, der afsætter fornuften for at styre med kold økonomisk rationalitet. Af dem, der aldrig marcherer i gaderne, men står oppe i de smalle korridorer og tripper for at få en kortsigtet gevinst. Landet er alt for lille, tiden er alt for kort, og folket er alt for stort til dem.

Atomkraftværker er en fare i sig selv. Det ved vi. Ulykkes- og affaldsrisikoen er pludselig absolut. I sin egen bil er man endnu til en vis grad herre over situationen. Med A-værket er der pludselig ikke mere at rafle om. Det er på én gang dråben, der får det bitre bager til at flyde over og den absolut giftige dråbe. Derfor svarer vi nu, uden at være blevet spurgt, og svaret er nej.

(forsat fra sidste side)

Der er forskel på simpelt røveri og groft røveri. Det vi hidtil har været udsat for er simpelt røveri, hvor røveren siger "pengene eller livet". De forsøgte at bilde os ind, at atomkraftværker også kun var sådan et simpelt røveri: hvis vi ikke fik A-kraft, så døde vi af mangel på energi, eller der blev atomkrig om den sidste olie. Men det er gået op for os, at det drejer sig om groft røveri: De siger pengene og livet. Det er for groft! Det vil vi ikke betale til.

Vi er ikke imod teknologi. Vi vil ikke tilbage til middelalderen. Tværtimod: Vi vil have en langt bedre fremtid. Vi er overbeviste om, at vi råder over videnskabelig og teknisk indsigt til at skabe et menneskeligt samfund, hvor vi lever som hele mennesker i en hel natur og med samvittigheden i behold.

(Jens Brøndums tale, Christiansborg, 27.08.78)

Arbejdsspørgsmål

- 1.) Analysér talen ved hjælp af en analysemodel, som du kender fra din undervisning.
- 2.) Undersøg fordele og ulemper ved atomkraft.

Opg.6: Hvad er damernes holdning til atomkraft?

her mangler tekst

Kvinder, hvorfor står vi her idag?
For at sige NEJ til atomkraft i Danmark.
VI er halvdelen af Danmarks befolkning, og sammen med de forstandige af mændene, og med alle børnene, er vi mange.
Og så er vi magtfulde overfor de forholdsvis få triste grå mænd fra erhvervslivet, folketinget, Risø som ønsker at indføre atomkraft i Danmark.
Vi er her for at vise, at vi ikke vil finde os i at blive snydt, bedraget, forslavet og undertrykt, for at de triste grå mænd kan tjene deres penge og udøve deres magt.
Når vi ytrer vor angst og bekymring angående affaldet fra atomkraftværkerne og sikkerheden ved deres drift, så siger de blot, at det er problemer, som de sagtens kan løse med tiden.
Men vi tror ikke på dem. De lyver.
Ser vi ikke dagligt, hvor lidt de gør for at skaffe os ren luft og rent vand. Hvor lidt de gør for at beskytte arbejderne mod skadelig påvirkning fra røg, støj og møg og ulykker. Hvor lidt de gør for at vi kan få gode og sunde boliger og levemiljøer. Nej. De menneskelige og sociale sider af udviklingen prioriterer de ganske lavt. Og affalds- og sikkerhedsproblemerne negligerer de.
For at lokke os fortæller de, at atomkraft vil give os flere arbejdspladser. Ja tak. Under den kortvarige opbygningsfase giver det almindeligt betonarbejde. Så giver det arbejde til få højt kvalificerede teknikere til værkets drift. Og så giver det uhyggeligt arbejde til et antal løsarbejdere til reparation af skader, I ved nok. Tilsidst vil der være et farligt og ikke særligt produktivt nedrivningsarbejde, hvis man da vil gøre sig den ulejlighed at rive det ned.
Det er de arbejdspladser, de tilbyder os.
For at true os, siger de, at vi har brug for den energi, som atomkraftværkerne producerer for at holde vor produktion igang, den produktion, som de siger er grundlaget for vor eksistens. Vi producerer allerede nu en masse ragelse, som vi slet ikke har brug for, og som vi nærmest kvæles af.
Men DE har brug for, at der produceres og købes.
Jeg synes, de roder lidt i det, når de siger VORES eksistens istedet for DERES. De lyver, de lokker, de truer.. men vi lader os ikke røvrende.
Nej Kvinder og forstandige mænd.
Der er noget galt ved at lade de triste grå mænd ha' magten. VI er de mange, og vi står her idag for at vise, at vi synes, de er inkompetente til så alvorlig en opgave, som at styre vort liv. Et sidste middel, de forsøger at tæmme os med, er at latterliggøre os, så vi bliver utrygge og splittede.
De siger, at vi er utopiske, romantiske og naive.
De små grå eksperter siger, at vi ikke har nok viden om atomkraft, energi og økonomi til at kunne udtale os.
Den går ikke.
Vi har sat os ind i alle disse ting. Men viden er ikke noget i sig selv. Det er måden den bliver brugt på.

(forsat fra sidste side)

Vi ser på atomkraft, energi og økonomi med andre øjne, og vi forkaster deres vurderinger. Vi lader os ikke voldtage af deres forsøg på latterliggørelse og umyndiggørelse. Vi gennemskuer deres rænkespil og vi ser bagsiden af medaljen:

- nød og elendighed i u-landene, splittelse og isolation hos os selv, forurening, ressourcespild, elendige arbejdsmiljøer, sygdom, forgiftning, nervepiller, selvmord.

Hvad er det vi vil ha' frem, og hvordan vi gør det?

Som kvinder er vi vant til at have omsorg for vore børn og familier. Vi er vant til at bruge vores følelser for andre. Vi sætter os ind i andres behov og får derved en forståelse af andre værdier mellem mennesker end egoisme og magt.

Vi har i de sidste år oplevet, at vi kan være solidariske med andre, og at vi kan samarbejde. Og det er disse ting, der gør os stærke.

Vi skal bruge de egenskaber til at påvirke udviklingen som vi vil ha' den. Vi kvinder har talt sammen og indset, at vore følelser og angst for fremtiden er fælles. Vi har fået tillid til os selv, vi vil ikke længere finde os i at stå i skyggen, og vi er mange. Vi vil ha', at vore børn skal opleve et samfund, hvor det ikke er nødvendigt at gå i protestmarch for at hindre en udvikling, der har overlevet sig selv, i at blive presset ned over hovedet på os. Et samfund hvor goderne er ligeligt fordelt, og ingen udnytter eller undertrykker andre.

[Anse Stoltz-Andersens tale, Køge Gymnasium, 25.08.78]

Arbejdsspørgsmål

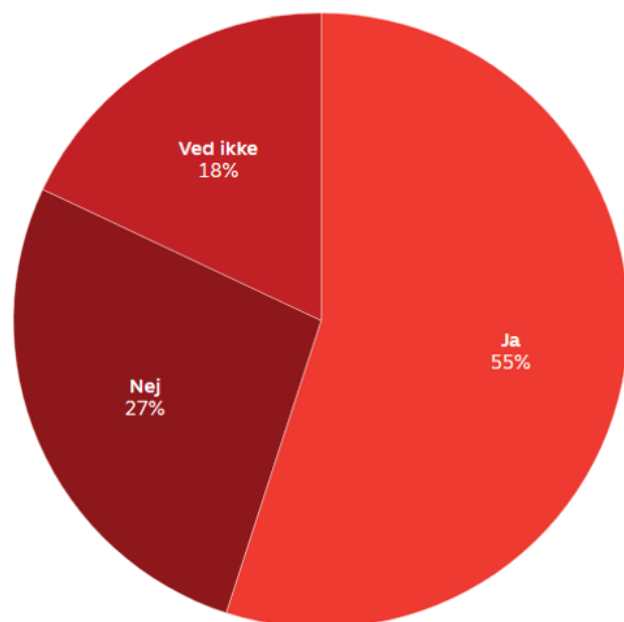
1.) Analysér talen ved hjælp af en analysemodel, som du kender fra din undervisning.

2.) Hvordan bruger talen køn i sin argumentation?

3.) Lav en undersøgelse af holdningen til atomkraft i dit lokalområde eller en bestemt gruppe borgere.

4.) Hvis du i samfundsfag eller matematik har arbejdet med statistiske test, så lav en undersøgelse, hvor du undersøger, hvorvidt jeres undersøgelse stemmer overens med undersøgelsen lavet med 1004 respondenter i perioden 16.-19. december 2024 for Kærnfull Energi DK.

Hvad ville du stemme, hvis der i morgen var folkeafstemning om opførelsen af atomkraftværker i Danmark?

1004 respondenter har deltaget i undersøgelsen i perioden 16.-19. december 2024.
Kilde: Kærnfull Energi DK

Figur 3 Kilde: [Danskerne siger ja tak til atomkraft - TV 2](#)
(besøgt den 6/2 2025)